

Brauch Magda

Erzsébet asszony

Madách Imre felesége, Fráter Erzsébet a magyar irodalom egyik legtalányosabb alakja. Alispán leánya volt, kulturált, intelligens és izgalmasan szép. Férjhezmenetele előtt „állandó” bálkirálynő, életeleme volt a siker, a csillogás, a ragyogás. Így ismerték megyszerte, és ezért ellenzi annyira ezt a házasságot a „nagyasszony”, Madách Imre édesanyja. A fiatal költő, aki édesanyja zsarnoki szeretetének béklyójában élt, egy farsangi bálon ismerkedik meg a körülrajongott lánnyal. Anyja akarata, sőt parancsa ellenére feleségül veszi.

A házasság egyelőre sikeresnek, boldognak tűnik: három gyermekük születik. Közbeszól azonban az 1848–49-es forradalom és szabadságharc, amelyben Madách — betegsége miatt — részt sem vesz ugyan, de a bukás után letartóztatják, mivel egy éjszakára szállást adott Kossuth bujdosó titkárának, Rákóczy Jánosnak. Madách — akit egy szomszédja jelentett föl — egy teljes évig raboskodik, ám ezalatt felesége továbbra is vidám társasági életet él (bár arról senkinek nincs tudomása, hogy hűtlen is lett volna férjéhez). A kérlelhetetlen anyós azonban addig nem nyugszik, amíg szét nem választja a fiatalokat, akik a költő kiszabadulása után még egy évig együtt élnek, és valószínűleg együtt is maradtak volna (bár az anya vádjai nem voltak hatástalanok a férjre).

A válás után Erzsébet asszony elhagyja a Madách-kúriát, és magával viszi leányát is. Volt férje többször meglátogatja Nagyváradon, azzal az ürüggyel, hogy leányát szeretné látni, sőt vissza is szeretné kapni. Kibékülésről azonban nem lehet szó, egyrészt azért, mert a volt anyós úgyszem fogadná vissza a házukba, másrészt úgy hírlik, hogy Erzsébet itt is kicsapongó életmódot folytat. Sokan emlegetnek egy férfit, akivel — úgymond — „lazább” kapcsolatban áll, és az asszony „enyhe” alkoholizmusáról is suttognak a „mindenbe beavatottak”.

Az igazságot ma már nehéz volna kideríteni, de az tény, hogy egymás nélkül nem találják helyüket a világban. Valaha nagyon szerették egymást, és ez a szerelem talán soha nem múlt el egészen. Madách soha többé nem keres új élettársat. Főműve, *Az ember tragédiája* sohasem született volna meg Fráter Erzsébet nélkül. A drámai költeményben Éva ellentmondásos alakja a költő feleségét jelképezi, a két főhős kapcsolatában pedig felismerjük a szerzőnek felesége iránti érzelmeit: „Ádám: Oh nő, ha te meg bírnál érteni, / Ha volna lelked oly rokon velem, / Minőnek első csókodnál hívém, / Te büszke lennél bennem, s nem keresnéd / Kívül a boldogságot körömpön, / Nem hordanál mindent, mi benned édes, / Világ elé s mindent, mi keserű, / Nem tartanál fel házi tűzhelyednek. — / Oh nő, mi végtelen szerettelek! / Szeretlek most is, ah de keserűen / Fulánkos a méz, mely szívembe szállt / (...) / Minő csodás kevercse rossz s nemesnek / A nő, méregből s mézből összeszűrve. / Mégis miért vonz? Mert a jó sajátja, / Míg bűne a koré, mely szülte őt.
